

Dolžni smo čuvati lastno in tuje zdravje. Domovina rabi zdravih in krepkih mož, zato ga ne zapravljajmo z lahkomišelnim življenjem, s pretiranim športom, z neekonomskim delom. Varčujemo z zdravjem!

Zato je treba že otroke navajati k varčevanju, kajti »kar se Janezek nauči, to Janez zna«. Otroci naj imajo svojo pušico, ves denar naj si shranijo v njo. Ta denar naj se porabi za to, kar otrok najbolj potrebuje. Če so starši premožni in lahko preskrbe otroke, naj store otroci z denarjem kako dobro delo. S tem se nauče usmiljenja in ljubezni do bližnjega. Odraslim otrokom bi bila priporočljiva stalna vsotica, s katero lahko razpolagajo in se na ta način nauče štedenja. Vse izdatke naj si točno beležijo, matere naj pa pregledujejo njih beležke.

Posebno koristno je to za otroke, ki gredo pozneje študirat v tujino, kajti takrat dobe v roke večjo vsoto denarja in ne vedo, kam bi z njo. Čestokrat porabijo denar v nepotrebne svrhe; ko ga potrebujejo, ga nimajo in tako lahko zabredejo v nepoštenost.

Hvalevredna je navada krstnih in birmanskih boter, vlagati otrokom v hranilnico denar, knjižice pa izročiti staršem, oziroma otrokom. Otroci si želi čim večjo vsoto, tako izroči vsako vsotico materi, ki mu jo ob priliki naloži k ostali vsoti in se pri tem vadi v varčevanju.

Iz teh razlogov spoznamo težko nalogo, ki nam jo nalaga poklic in domovina. Otroci nam bodo izročeni v vzgojo. Dvigati hočemo v njih zakopane zaklade in jih čuvati, da se ne izgube, ampak množe, da se bodo izpolnile besede Cankarjevega Kurenta, ki je dejal: »Tudi bodo živeli veseli ljudje. Veseli, zdravi, delavni in skromni od Triglava do Vardarja. Z obema rokama je Bog blagoslovil našo domovino, ko je delil lepoto in bogastvo od vzhoda do zahoda.«

† Leopold Podlogar: Iz zgodovine kranjskih trgov.

16. Sodražica.

(Konec.)

SODRAŠKI trg šteje 150 hiš in občina do 3000 prebivalcev. Poleg trga spadajo v občino še vasi: Globelj, Gorenji Lazi, Hudi Konec, Jelovec, Lipovščina, Nova Štifta, Podklanec, Preska, Ravni dol, Sinovica, Vinice, Zamostec. Zapotok in Žigmarice. Občina spada pod ribniško sodnijo in kočevsko okrajno načelstvo.

Župnija Sodražica spada pod ribniško dekanijo in ima tudi 5000 duš. Oskrbuje jo župnik z enim duhovnim pomočnikom. Šola je v trgu šestrazredna z dvema vzporednicama.

Trg ima lepo lego ob potoku Bistrica. Hiše so snažne, nekaj naravnost prav lepih. Mimo vozi vsak dan pošta iz Ribnice na Rakek in spet nazaj.

Kolikor se je moglo zaslediti, se Ribnica s Sodražico omenja prvič leta 1083. Tega leta se je namreč poročil Konrad Turjaški s Katarino Sovneško. Za doto mu je prinesla Ribnico, Vinice in Sodražico. Leta 1220, je bilo vse to last Engelberta Turjaškega. Ker je bil brez otrok, je leta 1227. prodal vse skupaj gospodom iz Loža in šel v Sveto deželo. V listini se navaja kot »villa Stoidrassicz, que iacet in Weinicz in dominio nostro in Rewenicz«.¹

Beseda »villa« pomeni veliko kmetijo, ki je obsegala velik prostor (farma). To je bila neke vrste pristava, ki je imela svoje podložnike. Po besedilu omenjene listine sodeč, je bila tudi v Vinicah graščina, pod katero je spadala »villa« v Sodražici.² Vse skupaj pa je spadalo pod ribniško graščino.

¹ Schumi, U. u. R. B., II., 25.

² Primeri: Izv. M. dr., 1908, 6, in Vrhovec, Ljubljanski meščanje, 2.

Gospodje iz Loža so kmalu dogospodarili v Ribnici. Že leta 1265. so imeli Ortenburžani v lasti ves svet od grada Čušperka do Kolpe. Vsa ta posestva so bila velika ortenburška posest, ki se je po glavnem gradu imenovala »ribniško gospodstvo«. S tem letom nastopijo v zgodovini ribniškega okraja Ortenburžani, ki so bili tudi patroni prostrane ribniške župnije.

Ravno imenovana listina omenja Ribnico z imenom »Rewenicz«. Brali smo pa že prej, da je dala Ribniški dolini ime rib bogato vodovje; vse mogoče, ker nismo bili krstni botri Ribniške doline. Ko so dobili od očaka ta svet Sovneški, so se spravili na obdelovanje prijazne ravnine, sredi katere so postavili grad, če ga tedaj že ni bilo. Imenovali so ta grad po dolini in ravnini »Rewenicz«, ¹ grad v ravnini.

Zemljiška gospoda Sodražice in Sodraške doline je bila od nekdaj ista kakor v Ribnici in Ribniški dolini: Sovneški, Turjaški, gospodje iz Loža, Ortenburžani, Celjani in Habsburžani. Ti so prodali ribniško graščino leta 1619. pl. Kizeljnom, ti Trilekom in Trileki Kobenceljnom. Ti poslednji so gospodovali v tej dolini do leta 1810. Za njimi so nastopili Rudeži, ki gospodujejo v ribniški graščini še danes.

Župnija Sodražica je spadala do leta 1753. pod Ribnico kot podružnica. Zaradi velike razdalje so prosili Sodražani za samostojno duhovnijo. V trgu, kjer so si želeli duhovnika, je bila le kapelica sv. Nikolaja. Prošnji se bo ugodilo — tako se je odgovorilo — ko bodo imeli zadosti veliko cerkev. Leta 1750. so Sodražani dozidali cerkev. Tedaj je bila tudi njih prošnja uslišana. Leta 1753. se je ustanovila ob vizitaciji 1. septembra v Sodražici podžupnija. V cerkev sv. Marije Magdalene so postavili v spomin na prvotno kapelo sv. Nikolaja tudi oltar, posvečen na čast temu svetniku, kakor je bil že ob Valvazorjevem času² v cerkvi sv. Marije Magdalene. Ko je leta 1863. sodraški župnik Jožef Lesjak cerkev podaljšal in prenovil, je iz cerkve zginil oltar sv. Nikolaja, zadnji spomin na prvotnega svetnika na tem kraju.

(Danes je sodraška cerkev spet precej povečana. Z delom se je pričelo sredi junija 1927 pod vodstvom sedanjega župnika in duhovnega svetnika Frančiška Travna. Dne 2. septembra 1928 je bila cerkev iznova posvečena. Cerkev je zdaj skoro za 16 m daljša od stare, ki je merila le 22 m. Tudi je dolžini primerno široka. Veliki oltar sta izdelala po načrtu arhitekta Ivana Vurnika kamnosek Vodnik in pasar Kregar. Slike za retabulo je napravila slikarica Helena Vurnikova. Ta veliki oltar je gotovo edini svoje vrste v Jugoslaviji. Nekaj posebnega bo tudi prižnica, ki se bo izvršila po Vurnikovem načrtu. Za povečavo cerkve je največ darovala ondotna hranilnica, pa tudi župljani so brez godrnjanja prispevali z večjimi ali manjšimi zneski. — Dostavek uredništva.)

Od ustanovljenja sodraške župnije so imeli svojega duhovnika tudi na Gori in pri Novi Štifti. Gora je bila v začetku tega stoletja (1909) povzdignjena v župnijo, pri Novi Štifti pa so se naselili nekako ob istem času frančiškani (leta 1914.).

Cerkev pri Novi Štifti so začeli zidati leta 1641. in jo v tridesetih letih dogotovili. Je znamenita božja pot Marijina. Posebno povzdigujejo to Marijino svetišče svete stopnice, ki so bile postavljene leta 1780. Svete stopnice so prav za prav one stopnice v Pilatovi hiši, ki jih je rosila kri našega Odršenika.

Leta 326. je podarila cesarica Helena te stopnice svojemu sinu, prvemu krščanskemu vladarju. Prepeljali so jih v Rim. Papeži so obdarovali svete

¹ Schumi, U. u. R. B., 25.

² E. d. H. K., VIII., 796.

stopnice z obilimi odpustki. Ker pa je le malokdo mogel v daljni Rim, so tem stopnicam podobne napravljali tudi drugod po krščanskem svetu.

Šola v Sodražici je šestrazredna. Poslopje je blagoslovil 4. novembra 1905 ribniški dekan Franc Dolinar. Leta 1811. je začel sodraški kaplan Matevž Kavčič poučevati otroke v branju in pisanju. Leta 1814. je učil v šoli sodraški organist Ivan Pavčič. Prvega javnega učitelja so dobili leta 1817. v osebi Petra Bartolja.

Za časa francoskih vojsk, ko so bežali Francozi pred Avstrijci, je bila tudi sodraška dolina polna vojakov. General Czivich se je nameraval pridružiti Starhembergovim četam v Novi vasi ali Studenem na Notranjskem. Peljal je s Hrvaškega svoje čete preko Kočevja in Ribnice. Dne 25. septembra 1815 je prišel do Sodražice. Ta dan je že Starhemberg pri Lašah premagal Francoze in jih pognal z Dolenjske na Notranjsko proti Cerknici. Takrat, ko je general Czivich počival v Sodražici, so bežali Francozi preko Lužarskih klancev in Blok proti Cerknici, kjer so bili čez par dni spet obvladani.

Dvakrat je v Sodražici ogenj neusmiljeno gospodaril. Leta 1795. na sv. Rešnjega Telesa dan je pogorel ves trg s cerkvijo in župniščem vred. Med procesijo so mladeniči v zvoniku pritrkavali in med odmori pridno tobak kadili. Nesreča je hotela, da je padla močna iskra na razsušeno leseno cerkveno streho. V malo urah je bil ves trg žalostno pogorišče. — Drugo žalostno poročilo imamo iz leta 1848. Na soboto 1. julija, pred praznikom presvete Krvi Jezusove, je pogorel ves trg — 80 hiš z gospodarskimi poslopji vred. Ostala je pa nepoškodovana cerkev, župnišče, šola in šest kajž. — Kolerja je v Sodražici močno razsajala leta 1836. V spomin na to žalostno leto se je zidala na Strnci kapela v čast Žalostni M. B.

Cesto iz Ribnice čez Sodražico na Bloke so delali leta 1826. Veliko zaslugo zanjo je imel kranjski guverner baron Schmidburg (1822—1840). Cesto je zravnal in deloma preložil leta 1840. ribniški komisar Mihael Ambrož.

Od leta 1848. je slovela Sodraška dolina radi zamaknjenj Magdalene Gornik. »Gorske Lenčke«, ki je umrla 25. februarja 1896 na Gori pri Sodražici.

Svjatoslav: Mornarji.

*Jadramo, jadramo mladi mornarji
preko svetá svoje brate iskat,
mati nas čaka v razrušeni koči,
svet pa je velik in silno bogat.*

*Pojemo pesem o čudežnem domu,
kjer čakata oče in mati ves dan
na skalnem obrežju na uro večerno.
ko urnemo vsi se peva je v pristan.*

*Jadramo, jadramo v sever in k jugu,
jadramo v vzhod in zapad.
kličemo v rudnike, v črne tovarne:
»Vrni se, vrni se, brat!«*

*Jadramo, jadramo preko sveta,
kličemo, kličemo, kakor kdo zna:
»Vrni se, vrni se k tihemu domu!
Kruha dovolj je za vse in zemljá...«*

